

Másodszor is megszörrent a telefon. Ugyanaz a színtelen, nyugtalan fiatal hang ke-
reste Charlie-t.

– Rossz számot hív. Megmondom, mi a baj. Az O betűt tárcsázza a nulla helyett.

Leültek váratlan, ünnepi, éjjeli teájukhoz. A születésnap ajándék ott állt az asztalon. A férfi hangosan szürcsölt, kipirult, poharát időnként körbe-körbe mozgatta, hogy a cukor jobban felolvadjon. Kopasz fején, egy nagy anyajegy mellett feltűnően kidagadt egy ér, és noha borotválkozott reggel, ezüstös borosta csillogott az arcán. Miközben az asszony töltött neki még egy teát, föltette a szemüvegét, és újra alaposan szemügyre vette a fényes sárga, zöld, piros kis kancsókat. Esetlen, nedves ajka fennhangon betűzte a hangzatos címkéket: sárgabarack, szőlő, ringlő, birsalma. Amikor a vadalmához ért, újra megszörrent a telefon.

1948

BERLINI KALAUZ

Dunajcsik Mátyás fordítása

Reggel meglátogattam az állatkertet, most pedig egy kocsmába lépek be éppen barátommal és régi ivócimborámmal. A kocsmá cégéréen égszínkép alapon fehér kiírás: „LÖVENBRÄU”, melyet egy kacsintó oroszlán képe kísér, mancsában söröskorsóval. Leülünk, én pedig vízvezetékcsövekről, villamosokról és más fontos dolgokról kezdek beszélni neki.

1. A csövek

A ház előtt, ahol élek, gigantikus, fekete cső fekszik a járda külső szegélyén. Néhány lábbal arrébb, ugyanabban az irányban hever egy másik, majd egy harmadik és egy negyedik – az utca még tétlen, öntöttvas zsigerei; várják, hogy egy nap majd leereszék őket a föld mélyére, az aszfalt alá. Az első pár napon, miután tompa döndülésekkel lerakodták őket a teherkocsikról, kislíúk szaladgáltak rajtuk föl és alá, vagy négykézláb másztak keresztül e körkörös alagutakon, ám egy héttel később már senki sem játszott körülöttük, helyette sűrű hó kezdett hullani; most pedig, mikor a kora reggeli lapos, szürke fényben az utcára lépek, gumihegyű sétabotommal félénken vizslatva a járda alattomos jégzománcát, mindegyik fekete cső tetején egyenletes, friss hószalag fut végig, míg annak a szájánál, mely a sarokhoz a legközelebb fekszik, a belső homorulatban úgy ragyog fel egy még épp kivilágított villamoskocsi tükörképe, mint valami világosnarancs hóvillám. Hajnalban valaki az „Otto” nevet írta fel ujjával a szűzhó vakító szalagjára, én pedig arra gondoltam, milyen szépen is illik ez a név, a két gyöngéd mássalhangzót közrefogó puha *o* betűkkel, a csövön végignyúló hallgatag hórétéghez *s* a két oldalnyí-
lás között tátongó torkolatokhoz.

2. A villamos

A villamosnak alig húsz éve lehet hátra, utána eltűnik majd, ahogy a ló vontatta omnibusz is eltűnt. Már most úgy érzem, valami antik, divatjamúlt báj lengi körül. Mindene egy kissé trottyos és rozoga, és ha egyszer-egyszer, mikor egy túl gyorsan bevett kanyar miatt leakad az áramszedő a vezetőkről, a kalauz pedig, vagy akár valamelyik utas, kihajol a szerelvény korlátján, felnéz, s kissé megrángatja a zsinórt, amíg az áramszedő a helyére nem kerül, mindig arra gondolok, hogy a régi idők bérkocsisa is biztos elejtette olykor az ostorát, megálljt parancsolt négylovas fogatának, s elküldte érte a bakon mellette ülő, hosszú libériás fiút, később pedig metsző trombitaszóval verte fel a falvakat, melyeken tovasuhant a macskaköveken zörögve.

A kalauznak, aki a jegyeket adja, igen szokatlan keze van. Olyan finoman dolgozik, akár egy zongoristáé, ám ahelyett, hogy nyegle, izzadt és apró körmű volna, a jegyárus keze olyan érdes, hogy amikor a tenyerébe pénzdarabot tesz, és véletlenül meg is érinted ezt a tenyeret, mely úgy tűnik, kemény, kitines kérget növesztett az idők során, valamiféle erkölcsi feszengés vesz rajtad erőt. Hihetetlenül mozgékony és pontos ez a kéz, dacára a durva és zömök ujjaknak. Kíváncsian figyelem, ahogy megragadja a jegyet széles, fekete körmével, két helyen átlukasztja, belekotor bőrtárcájába, némi aprót halász ki belőle, azonnal visszacsapja a tárca fedelét, és megrántja a csengőzsinórt, vagy hüvelykujjának egyetlen lökésével kinyitja a kis ablakot az első ajtón, hogy kiadja a jegyeket a külső peronon utazóknak. És mindeközben rázkódik a kocsi, a folyosón álló utasok ide-oda dülöngélve lógnak a kapaszkodókon – az ő kezéből mégsem esik ki egyetlen érme sem, egyetlen jegy nem tépődik el. Ezekben a téli napokban az első ajtó alját zöld függönnyel takarják el, az ablakokat befelhőzi a fagy, a járda szélén eladó karácsonyfák sorakoznak minden megállónál, az utasok lába zsibbad a hidegtől, és néha szürke, horgolt gyapjúkesztyű borítja a kalauz kezét. A vonal végén az első kocsi leválik, átsorol egy mellékvágányra, megkerüli a másik kocsit, és hátulról közelíti meg. Van valami, ami alázatos nőstényre emlékeztet abban, ahogy a másik kocsi az elsőre várakozik, amíg az első, hím szerelvény apró, sercegő szikrákat eregetve elgurul hozzá, és a párjául szegődik. Nekem pedig (túl a biológiai hasonlaton) eszembe jut, hogyan fogták ki a lovakat Szentpéterváron úgy tizennyolc évvel ezelőtt, és vezették körbe a kék, hordóhasú omnibusz körül.

A lóvontatású omnibusz eltűnt, és eltűnik majd a villamos is, a huszonegyedik század húszas éveinek habókos berlini írója pedig, aki korunkat kívánja megfesteni, egy technológiai múzeumba kell majd elzarándokoljon, hogy találjon egy százéves, esetlen, sárga villamost a maga ósdi, kovácsoltvas ülésével, és a régi öltözékek múzeumából kell előásnia a fényes gombú, fekete kalauzunifist. Aztán hazamegy majd, és ezek alapján összeállítja leírását a régi idők Berlinjéről. Minden, a legapróbb részlet is értékessé és jelentéstelivé válik a keze közt: a kalauz tárcája, a hirdetés az ablak fölött, az a különös, rángató mozgás, melyet talán déd-dédunokáink képzelnek majd hozzá – minden megnemesedik és igazolást nyer majd, pusztán a régisége miatt.

Azt hiszem, valahol itt rejlik az irodalmi alkotás értelme: hogy úgy fessünk le mindennapi tárgyakat, ahogy azok az eljövendő idők jótékony tükrében látszanak majd; hogy megtaláljuk mindazt a körülöttünk lévő tárgyakból áradó gyöngédséget, melyet majd az utókor helyez beléjük és értékel igazán azokban a távoli időkben, amikor a mi lapos, hétköznapi életünk minden csip-csup ügye különleges és ünnepi kalanddá változik: amikor valaki, aki napjaink legközönségesebb kabátját viseli, úgy fog festeni, mint aki elegáns maszkabálba készül.

3. Munka

Íme, itt vannak mindazok a mesterségek, melyeket megfigyeltem a zsúfolt villamosról, ahol mindig akad egy-egy együtt érző asszony, aki átadja nekem a helyét – miközben igyekszik, hogy ne bámuljon meg túlságosan közletről.

A kereszteszöndésnél, a vágány mellett fölszedték a járdát; mellette négy munkás püföl felváltva egy vascölöpöt, hatalmas kalapácsokkal; mikor az első lesúlyt, a második már ereszti is lefelé a maga szerszámát süvítő, pontos íveléssel; aztán a második kalapács is rárobban a cölöpre, de már emelkedik is az ég felé, ahogy ritmikus egymásutánban a harmadik, majd a negyedik is utána zuhan. Én pedig hallgatom ezt a ráérős kopácsolást, mint egy öntöttvas harangjáték négy, szüntelenül ismétlődő hangjegyét.

Egy fiatal, fehér sapkás péklegény suhan el mellettünk a triciklijén; van valami anyagi vonás ezekben a lisztes képű fiúkban. Arrébb teherautó csörömpöl, tetején sorokba rendezett, smaragdfényű üres üvegek ládáival a vendéglőkből. Egy hosszú, sötét vörösfenyő titokzatosan vonul az utcán, szekérré fektetve. A hegye lágyan rázkódik, míg a földtől nehéz, rossz zsákvászonba bugyolált gyökérszete óriási, bézs színű bombához hasonló gömböt formál a másik végén. A postás, aki épp az imént helyezte táskája száját a kobaltszín postaláda alá, fölerősíti a táskát, mire titokban, láthatatlanul, sietős zizegéssel beleürül a doboz tartalma, a postás pedig bekattintja a táská négyszögletes száját, mely immár tömött és nehéz a levelektől. De a legszebbek talán mégis a tetemek, melyek krómsárgán, rózsaszín pöttyökkel és arabeszkekkel hímezve fekszenek halomban az egyik teherautón, és a kötényes, hosszú nyakvédővel ellátott bőrcsuklyát viselő férfi, aki a hátára veszi őket, hogy a szemközti hentes vörös boltjába szállítsa terhét.

4. Éden

Minden nagyvárosnak megvan a maga ember alkotta, földi Édene.

Ha a templomok az Evangéliumról beszélnek nekünk, akkor az állatkertek minden biztonnal az Ótestamentum fennkölt és gyöngéd kezdetét idézik eszünkbe. Az egyetlen szépséghiba ebben, hogy e mesterséges Éden rácsok mögé van szorítva, bár az is igaz, hogy ha nem volna elzárva, a legelső utamba kerülő dingo a torkomnak esne. Mégis Éden ez, már amennyire emberileg lehetséges, és nagyon is jó okkal történt, hogy a Berliini Állatkerttel szembeni nagy hotel éppen arról a bizonyos kertről nevezték el.

Télidőben, mikor a trópusi állatokat eldugják a látogatók szeme elől, leginkább a kételtűek, rovarok és halak házait tudom javasolni. A félhomályban úszó terem kivilágított üvegtárlói úgy sorakoznak egymás mögött, mint Némó kapitány tengeralattjárójának kajütablakai, melyeken keresztül a hajós az Atlantisz romjai közt tekerőző tengeri lényeket figyelte. Az üveg mögött villódzó rajokban átlátszó halak cikáznak csillogó uszonyaikkal, vizinövények lélegeznek, és, az egyik homokpadon, ott fekszik egy élő, skarlátvörös, ötágú csillag is. Innen ered hát a hírhedett embléma – az óceán legmélyéről, az elsüllyedt Atlantisz sötétjéből, mely réges-rég annyi felfordulást nézett végig, míg olyan alkalmi utópiákkal és más haszontalanságokkal múlatta az időt, melyek ma oly sokunkat tesznek nyomorékká.

Ó és semmiképp se hagyjuk ki az óriásteknősök etetését! E méla, ősi szarukupolákat a Galápagos-szigetetről hozták ideig. A kétszáz font súlyú dóm alól ráncos, tömpe fej és két teljesen használhatatlan mancs csúszik elő, afféle öreges körültekintéssel, mintha

lassított felvételen. Aztán kinyújtva vaskos, szivacsos nyelvét, mely valahogy egy beszédhibás idióta képét idézi fel, ahogyan szörnyeteg monológját bágyadtan az utcakőre öklendezi, a teknős belenyomja fejét a zöldséghalomba, és rendetlen majszolással nekilát a nedves leveleknek.

De az a dóm fölötté –, ah, az a dóm, az a kortalan, fényesre koptatott, tompa bronz, az idő ragyogó, súlyos rakománya...

5. A kocsmá

– Hát elég szegényes kalauz lett ez – mondja szokásos ivócimborám komoran. – Kit érdekel, hogyan szálltál fel a villamosra, és látogattad meg a Berliini Akváriumot?

A kocsmá, ahol ő és én ülünk, két részre van osztva, egy nagyobbra és egy valamivel kisebbre. Az utóbbi közepét biliárdasztal foglalja el; van néhány asztal a sarkokban; a bárpult a bejáratnál szemben áll, mögötte üvegek sorakoznak a polcokon. Az ablakok között tartókra szerelt újságok és magazinok lógnak a falon, mint a papírzászlók. A kocsmá távolabbi végéből széles folyosó nyílik, melyen keresztül apró, zsúfolt szobára látni, zöld heverővel a tükör alatt, melyből pepita mintás viaszosvászonnal borított, ovális asztalka nyúlik ki, szilárdan megállva a heverő előtt. Ez a szoba a kocsmáros szerény lakásának részét képezi. Bent a felesége, fénytelen szemmel és nagy mellel, épp egy szőke kisgyermeknek meri a levest.

– Teljesen érdektelen – állapítja meg a barátom újra, gyászos ásitás kíséretében. – Mit számítanak a villamosok meg a teknősök? És egyébként is, merő unalom az egész. Egy unalmas, idegen város, ahol még az élet is drága...

A mi helyünkről, innen a bár közeléből az ember egészen tisztán ki tudja venni a heverőt, a tükröt és az asztalt a háttérben, a folyosó túloldalán. Az asszony leszedi az asztalt. A gyermek figyelmesen lapozgat egy haszontalan fogantyúra szerelt képes újságot.

– Te meg mit nézel ott? – kérdezi a társam, majd lassan, sóhajtva megfordul a súlyosan nyikorgó széken.

Odaát, a tükör alatt, a gyermek még mindig egyedül van. Viszont most éppen a mi irányunkba néz. Onnan beláthatja az egész vendéglőt – a biliárdasztal zöld szigetét, az elefántcsont golyót, amihez tilos nyúlania, a bárpult fémes csillogását, két kövér teherautósofórt az egyik asztalnál és minket a másiknál. Régóta már, hogy hozzászókkott ehhez a látványhoz, és már nem fél tőle. Mégis, van valami, amit csak én tudok róla. Hogy bármi történjék is vele elkövetkezendő életében, örökké emlékezni fog erre a képre, melyet gyermekkorának minden egyes napján látott a kis szobából, ahol a levest ette. Emlékezni fog a biliárdasztalra és a kabát nélkül érkező vendégre, aki csontos, fehér könyökét hátrahúzza ütötte meg a golyót a dákóval, és a kékszürke szivarfüstre és a hangzavarra és az ingem üresen lifegő, jobb karjára és a sebhelyes arcomra és az apjára a bárpult mögött, ahogy éppen egy korsó sört csapol nekem.

– Nem értem, mit nézel – mondja a barátom, ahogy visszafordul felém.

Tényleg, mit is! Hát hogyan értethetném meg vele, hogy éppen most láttam meg egy másik ember leendő emlékeit?